

De VN in Soedan: Waar(om), waar(om niet?)

Jaïr van der Lijn

Dit hoofdstuk analyseert de conflicten in Soedan en de reactie hierop van de Verenigde Naties (VN). Soedan wordt al sinds een jaar voor de onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk (VK) door verscheidene burgeroorlogen geteisterd. In een land met circa 500 stammen en ongeveer 150 verschillende talen is er voldoende heterogeniteit op basis waarvan groepen gemobiliseerd kunnen worden en is er voldoende complexiteit om de situatie, zeker als buitenstaander, nooit te kunnen begrijpen. De meest bekende conflicten zijn het noord-zuidconflict dat sinds 1955 het voornamste conflict in Soedan is en het conflict in Darfur dat sinds 2003 opspeelt. Daarnaast is de strijd in Oost-Soedan in 2006 met het *Eastern Soedan Peace Agreement* (ESPA) beëindigd, maar ook in andere regio's zoals in het noorden met de Nubiërs en in Kordofan is regelmatig sprake van oplopend geweld.

Gezien deze complexiteit is gekozen om dit hoofdstuk te beginnen met een overzicht van een vijftal algemene visies op de oorzaken van de conflicten in Soedan. Deze zullen als kader dienen voor de twee cases waarin de VN uiteindelijk besloot op te treden, het noord-zuidconflict en Darfur. In beide cases komt de aard van het conflict in kwestie met daarbij een kort historisch overzicht en een beschrijving van de meest voornamste partijen aan de orde. In beide gevallen wordt ook het optreden van de VN behandeld. Iedere case wordt met een verklaring van het VN-optreden afgesloten. Tot slot worden in de conclusie van dit hoofdstuk beide cases met elkaar vergeleken en wordt ook kort stilgestaan bij de vraag wat aan de basis ligt voor het gebrek aan actie van de VN in de overige Soedanese conflicten.

1. Oorzaken van het conflict in Soedan

Soedan is een land dat bol staat van het conflictpotentieel, voortdurend in zijn recente geschiedenis conflicten heeft gekend en ook voor de toekomst een kruidvat lijkt te zijn. Het gaat hierbij niet om slechts één conflict, maar om een hele reeks van verschillende conflicten. Er zijn verscheidene algemene verklaringen voor deze gewelddadigheid te geven. De meest belangrijke zijn de volgende vijf:

Soedan kent geen Soedanese identiteit. Het is een multi-etnisch land met verschillende breuklijnen: Afrikanen en Arabieren; christenen, moslims en animisten; vele verschillende stammen; en een verscheidenheid van talen. De conflicten binnen Soedan worden dan ook vaak als conflicten over identiteit afgeschilderd. Het noord-zuidconflict wordt bijvoorbeeld vaak als een conflict tussen het Arabische moslim-noorden en het Afrikaanse christelijk/animistische-Zuiden gezien. Darfur wordt in deze visie beschouwd als een conflict tussen Arabieren en Afrikanen. Waar deze labels in het noord-zuidconflict nog enigszins opgaan, is dit in het Darfur-conflict veel moeilijker omdat veel Arabieren in Darfur een meer Afrikaans uiterlijk dan hun Afrikaanse tegenstanders hebben. Dat in Soedan echter sprake is van racisme, discriminatie en ongelijkheid staat buiten kijf (De Waal, 2007a).

Ongelijkheid tussen het centrum en de periferie en economische uitbuiting. Soedan is een land van extreme ongelijkheid. Ongeveer de helft van het nationale inkomen en bezit bevindt zich in de hoofdstad Khartoem. Het centrum van het land heeft een middelhoog inkomen, terwijl de periferie tot de minst-ontwikkelde gebieden van de wereld behoort. De hypothese is dat de centrale elite probeert de grondstoffen (landbouwgronden, olie, etc.) van het land te controleren, en profiteert van de arbeidskracht van de inwoners en de opbrengsten van de handel met de periferie, terwijl de winst alleen in het centrum wordt geïnvesteerd. In het geval van Darfur en Zuid-Soedan gaat het echter vaak meer om verwaarlozing dan uitbuiting (De Waal, 2007a; Cobham, 2005).

Lokale schaarste conflicten en de afwezigheid van bestuur in de rurale gebieden. De kern van deze analyse is het neo-malthusiaanse gedachtegoed: droogte, overbevolking en groeiende bevolkingsdruk zouden leiden tot conflicten tussen bevolkingsgroepen, vooral tussen nomaden en landbouwers. Hoewel deze hypothese weinig aanhang heeft onder Soedanologen, ontkent niemand dat ecologische teruggang aan de conflicten bijdraagt. Lokale conflicten over landrechten en migratieroutes voor nomaden komen steeds vaker voor. Tegelijkertijd is een groot deel van het conflictoplossende vermogen van traditionele besturen verdwenen. Deze zijn of door het centrale gezag ontmanteld of de jeugd beschikt inmiddels door de jarenlange oorlogen over voldoende wapens om traditionele 'ouderen' aan de kant te zetten (De Waal, 2007a).

Intra-elitaire competitie. Soedan wordt niet overheerst door één elite. Doordat verschillende elites voortdurend met elkaar overhoop liggen om de macht is het land als geheel kwetsbaar voor instabiliteit en langdurige conflicten. Vanuit dit gezichtspunt zijn de overige factoren, zoals identiteit, centrum-periferie en schaarste wel relevant, maar ondergeschikt aan het probleem dat de staat als geheel vecht voor financiële leefbaarheid en politieke cohesie. De extremiteit van het geweld wordt juist verklaard door het feit dat de overheid niet in staat is om de geweldsmiddelen te controleren. Doordat geen van de elites de overhand heeft weten te krijgen, is de staat nooit dominant geworden. Eén van deze elites zou de islamistische elite zijn, die sinds 1989 aan de macht is. Niettemin, binnen deze elite bevinden zich ook elkaar bestrijdende fracties. Verschillende veiligheidsdiensten staan tegenover elkaar, het veiligheidsapparaat kent conflicten met het civiele kader, en ook verschillende leiders staan elkaar soms naar het leven. Dit schept soms ook het beeld dat de ene hand van het regime niet weet wat de andere hand van het regime uitvoert. In 1999 kwam dit gebrek aan eenheid binnen de islamisten tot een hoogtepunt toen de huidige president Bashir, zich onttrok van zijn mentor Turabi en deze gevangen zette. De onderliggende vraag bij deze conflicten is hoe de staat de militairen en het patronagesysteem kan betalen (De Waal, 2007a; Woodward, 1990).

Criminaliteit, persoonlijk eigen belang en de dynamiek van conflict. Deze verklaring voor de conflicten kent drie varianten. De eerste variant beschrijft Bashir en zijn kompanen als een groep die alles op alles zetten om de eigen macht te behouden en eenieder die een bedreiging vormt uit de weg te ruimen. Zij zouden hiertoe genocide, slavernij en andere misdaden tegen de menselijkheid niet schuwen. Dit beeld komt sterk overeen met dat van de *Save Darfur*-activisten die hopen dat met een einde aan de straffeloosheid het probleem is opgelost. De *Save Darfur Coalition* is een groep van inmiddels bijna 200 politieke, religieuze en mensenrechtenorganisaties die in 2004 werd opgericht

op een bijeenkomst van het *United States Holocaust Memorial Museum* en het de *American Jewish World Service*. Doel van de coalitie is om wat zij noemt de genocide in Darfur te stoppen. De tweede variant ziet de structuur van het bestuur als bepalend. Binnen dit beeld komt vanzelf de meest meedogenloze leider bovendien. Tot slot de derde variant, die wijst op het belang van conflictdynamiek. Conflict zorgt voor conflict. Getrainde en bewapende jonge mannen die niets anders te doen hebben en niets anders kunnen dan oorlog voeren, zullen geneigd zijn dat ook te doen. In onderontwikkelde situaties waarin groepen in de eigen veiligheid moeten voorzien, is de drempel om geweld te gebruiken nog lager. Wanneer van buitenaf conflict wordt gestimuleerd, door ondermeer wapens wordt dit nog eens vergemakkelijkt (De Waal, 2007a; Lanz, 2009).

2. Het noord-zuid conflict en de Verenigde Naties

2.1. De aard van het conflict

Na meer dan tien jaar van relatieve vrede besloot de Soedanese regering in 1983 in heel het land de *shari'a* af te kondigen en daarmee de Zuid-Soedanese autonomie te beperken. Een gewelddadige oorlog volgde waarin tussen de één en twee miljoen slachtoffers vielen. Het conflict is vaak beschreven aan de hand van de vijf verschillende hierboven beschreven verklaringen. De grootste conflictpartijen waren de Soedanese regering en de *Soedan Peoples' Liberation Movement/Army* (SPLM/A). Zij waren echter zeker niet de enige. De Soedanese regering maakte gebruik van het eigen leger, de *Soedan Armed Forces* (SAF), en paramilitaire militia de *People's Defense Forces* (PDF). Daarnaast maakte Khartoem gebruik van de zuidelijke verdeeldheid. In het zuiden waren naast de SPLM/A nog vele andere militia die ook elkaar bestreden. Het was voor Khartoem dan ook relatief eenvoudig om bij tijd en wijle zuidelijke militia te steunen om daarmee succesvol te verdelen en te heersen. Gedurende de oorlog waren de grotere steden, de garnizoensteden van de SAF en dus in handen van de regering terwijl met name het platteland in handen van de SPLM/A en andere milities was. De enorme complexiteit van het conflict en het gebrek aan politieke wil bij de partijen voorkwam een vroegtijdige oplossing (Johnson, 2006).

Onder begeleiding van de *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD), een intergouvernementele organisatie in de Hoorn van Afrika, werd uiteindelijk een onderhandelingsproces gestart tussen de regering van Soedan en de SPLM/A. Na 11 september 2001 werd ook de Amerikaanse rol binnen dit proces steeds groter. Het IGAD-vredesproces, dat in 1993 zijn oorsprong had, leidde in 2002 tot de ondertekening van het Machakos-protocol. Hierin werd een breed kader voor een vredesakkoord overeengekomen. Een tweede protocol volgde in 2003 in Naivasha en de laatste vier protocollen werden in 2004 getekend. De twee partijen hadden echter nog tot eind 2004 nodig om alle problemen op het terrein van veiligheidszaken en garanties af te timmeren. Op 9 januari 2005 werd het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA) getekend (Young, 2005).

Kern van het Akkoord is dat Zuid-Soedan een autonome regio wordt binnen Soedan en dat er in 2010 verkiezingen worden georganiseerd. Hoewel het zuiden in een referendum mag stemmen over

onafhankelijkheid hebben beide partijen beloofd eenheid voor het land aantrekkelijk te maken. Hiertoe is ondermeer in het CPA afgesproken dat het zuiden mee gaat profiteren van de opbrengsten van de olievelden in het zuiden. Tot slot werd afgesproken dat de olierijke regio Abyei in een referendum kan kiezen of het deel wil zijn van het noorden of het zuiden en dat er in twee andere regio's, Blue Nile en de Nuba Mountains/Zuid Kordofan, over hetzelfde onderwerp 'volksraadplegingen' worden gehouden.

De ondertekening van het CPA hield echter niet in dat alle obstakels weggenomen waren. Andere conflicten in Soedan, zoals in Darfur en in het oosten, bleven, en deze konden het noord-zuid vredesproces nog aantasten. De spanningen en interne verdeeldheid in het Zuiden, die onderdrukt werden door het gevecht tegen de gemeenschappelijke vijand, konden weer boven komen drijven. Externe krachten, zoals het Ugandese *Lord's Resistance Army* (LRA), konden het vredesproces beïnvloeden. Verder waren er nog de zogenaamde *other armed groups*, de andere Zuidelijke militia, die niet deelnamen aan de onderhandelingen, maar die volgens de afspraken wel in de beide legers moesten worden geïntegreerd. Tot slot waren de onderhandelingen van het CPA sterk afhankelijk van twee sleutelfiguren, SPLM/A-leider John Garang en de Soedanese vice-president Ali Osman Taha. De laatste kon slechts met moeite het akkoord aan zijn sceptische collegae verkopen als zou het de laatste optie zijn om de eenheid van het land te behouden en de internationale isolatie van Soedan te beëindigen (De Waal, 2007b).

2.2. Het (gebrek aan) optreden van de Verenigde Naties

De VN was vanaf 1989 in Soedan met *Operation Lifeline Soedan* aanwezig. In het kader van deze grootschalige humanitaire operatie werden grote delen van de Zuid-Soedanese bevolking van voedsel voorzien. Tevens volgde en ondersteunde de VN het IGAD-proces vanaf 1993, maar speelde hier geen actieve rol in. Toen dit proces resultaten begon op te leveren, bood de VN in 2004 haar steun aan bij de uitvoering van de protocollen en vroeg de Veiligheidsraad de politieke missie, de *United Nations Advance Mission in the Sudan* (UNAMIS), een overzicht van de operationele realiteit in Soedan te maken en om op een mogelijke *peace support operation* voor te bereiden. De regering van Soedan was snel met het ondertekenen van een akkoord over het toelaten van UNAMIS, de SPLM/A twijfelde langer (Van der Lijn, 2008). In maart 2005, besloot de Veiligheidsraad via Resolutie 1590 tot het oprichten van *United Nations Mission in Sudan* (UNMIS) en autoriseerde hij een maximum omvang van 10.000 militair personeel en een geschikte civiele component. Het mandaat van de missie bestaat uit vier componenten: ondersteuning bij de uitvoering van het CPA, coördinatie en ondersteuning van de vrijwillige terugkeer van vluchtelingen en ontheemden, assisteren bij ontmijnen, en het beschermen en stimuleren van mensenrechten.

Slechts drie weken nadat de voormalige rebellenleider Garang als eerste vice-president was ingezworen, kwam hij bij een helikopterongeluk om het leven. Dit was een enorme klap voor het vredesproces, vooral omdat het vredesproces zo sterk van de persoon van Garang afhankelijk was geweest. Zijn dood leidde bovendien tot grootschalige sociale onrust, onder meer in Khartoem. De SPLM/A was snel met het aanwijzen van Salva Kiir als nieuwe leider. Kiir was echter minder unionistisch dan Garang en meer pro-onafhankelijkheid voor het zuiden. Bovendien werd met de

dood van Garang ook de positie van Taha, zijn *counterpart* in het vredesproces, die gematigd was, zwakker. De ontplooiing van UNMIS gebeurde bovendien ook trager dan gepland (De Waal, 2007a). Het duurde uiteindelijk tot eind 2005 voordat *status-of-forces agreement* tussen de VN en de nieuwe regering van nationale eenheid was getekend. Bij de daadwerkelijke uitvoering van het CPA ontstonden nog een aantal obstakels. De grens van de Abyei-regio moest ondermeer worden afgebakend door de *Abyei Boundary Commission*, maar de NCP wees het resultaat van de hand. Ondanks dat dit vraagstuk vervolgens aan het Permanente Hof van Arbitrage werd voorgelegd, blijven er nog altijd verschillende interpretaties van de uitspraak van het Hof en dus verscheidene manieren om hiermee om te gaan. Een ander probleem was dat er zogenaamde *Joint Integrated Units* (JIUs) moesten worden opgezet waarin elite eenheden uit het SAF en de SPLA moesten worden verenigd. Hoewel deze eenheden inmiddels formeel zijn gevormd, bestaan zij niet uit de gewenste elite eenheden, maar uit de zwakkere eenheden omdat beide partijen hun sterkste eenheden willen behouden (Van der Lijn, 2010).

UNMIS hield zich grotendeels afzijdig bij de vele strubbelingen tussen de SPLM/A en de NCP. De missie schonk veel aandacht aan de andere conflicten in Soedan ten koste van aandacht voor het CPA. Zo nam UNMIS de onderhandelingen rondom het ESPA waar en was het nauw betrokken bij de onderhandelingen rondom het *Dafur Peace Agreement* (DPA). Tegelijkertijd werd UNMIS steeds meer door Khartoem tegengewerkt en werd het onderwerp van een vijandige publiciteitscampagne omdat het kritisch was inzake Darfur. Uiteindelijk werd de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal Jan Pronk zelfs *persona non grata*. Het gevolg was dat UNMIS bijna een jaar lang onthoofd was en daarna nauwelijks nog een vuist kon maken. Als gevolg van de aanvankelijke diffuse aandacht en vervolgens van de zwakke leiding heeft UNMIS nooit een rol als bemiddelaar op zich kunnen nemen. Wel heeft het een aantal maal geëscaleerde situaties tot bedaren weten te brengen. Het gaat hierbij met name om geweldsuitbarstingen in Malakal en Abyei. Niettemin in afwezigheid van een sterke bemiddelaar, met nog vele kwesties die nog niet behandeld zijn en met een zeer diep geworteld wantrouwen tussen de partijen, wordt regelmatig gesproken over de voorbereidingen op de nieuwe oorlog en lijkt het steeds waarschijnlijker dat het zuiden in het referendum voor de onafhankelijkheid zal kiezen (Van der Lijn, 2010).

2.3. Verklaringen voor het 'optreden' van de Verenigde Naties (of het gebrek eraan)

De VN was al gedurende de oorlog met *Operation Lifeline Sudan* in het land aanwezig. Het was daarmee geen onlogische vervolg dat de volkerenorganisatie ook in het vredesproces betrokken bleef. Niettemin ontplooipte zij allereerst een vredesoperatie in het noord-zuidconflict omdat zij hierom in het vredesakkoord was gevraagd. Het conflict was op dat moment een van de grotere gewelddadige conflicten ter wereld die nog speelden. De tussen de één en twee miljoen slachtoffers maakten dat de VN alleen hierom al niet onder de vraag uit kon. Tegelijkertijd is de operatie in verhouding met andere operaties die na het Brahimi-rapport zijn ontplooid, niet bijzonder robuust (zie inleiding boek). Een van de meest belangrijke verklaringen voor dit terughoudende optreden van de VN is dat de beide partijen er niet altijd even hard om staan te springen. De NCP is vanaf het begin niet bijzonder happig op de VN-aanwezigheid geweest, omdat deze door met name de meer conservatievere leden als een potentieel Trojaans paard werd gezien. Zij zagen in de VN-

aanwezigheid een bedreiging omdat deze tot een zwaardere operatie, zoals Kosovo, kon uitgroeien. Aan de andere zijde was de SPLM/A aanvankelijk ook terughoudend omdat zij de VN, en niet-gouvernementele organisaties (NGOs) niet vertrouwden omdat die tijdens de oorlog met de regering hadden samengewerkt. *Operation Lifeline Sudan* had *de facto* de aanwezigheid van de regering in Zuid-Soedan ondersteund, omdat de voedselhulp ook werd gebruikt om de garnizoenssteden te bevoorraden. Met Kiir aan het roer werkt de SPLM/A echter veel meer samen omdat de VN als een belangrijke steun voor de opbouw van het Zuid-Soedanese bestuur wordt gezien (Van der Lijn, 2008).

De aanvankelijke aandacht die er vanuit de VN was voor het noord-zuidconflict ebde weg met het verminderde geweld. Niet alleen uitte zich dit in het feit dat UNMIS zich ook op andere conflicten ging richten, maar ook doordat donorfondsen uit de Zuid-Soedan werden teruggetrokken. De *United Nations Office for Humanitarian Affairs* (UNOCHA) trok zich bijvoorbeeld grotendeels uit Zuid-Soedan terug, omdat het niet langer een humanitaire noodsituatie was. Naast deze *push*- waren er ook voldoende *pull*-factoren. Er waren immers voldoende problemen in Darfur en elders in de wereld waar de aandacht naar uit moest gaan, terwijl Zuid-Soedan wel haast opgelost leek. Toen in 2009 bleek dat er intussen meer slachtoffers in Zuid-Soedan vielen dan in Darfur is de aandacht wel een beetje bij Zuid-Soedan teruggekomen, maar niet op het niveau dat het eigenlijk vereist.

Zuid-Soedan heeft weinig '*sex-appeal*' en haalt weinig westerse kranten. In gesprekken met de auteur lieten medewerkers van het Amerikaanse *State Department* bijvoorbeeld weten dat ze gefrustreerd raken van de reactie die mensen als minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton op hun presentaties inzake Zuid-Soedan geven. De vraag "Heel interessant, maar hoe is de situatie in Darfur", is veel voorkomend. Ook bij Nederlandse kranten is de reactie op de opmerking dat Zuid-Soedan op dit moment meer aandacht vereist dan Darfur, "ja dat heb ik gehoord, maar ik ben meer geïnteresseerd in hoe de situatie in Darfur is nu dat er een aantal hulporganisaties die regio moesten verlaten". In de beeldvorming is het noord-zuidconflict over, er is immers een vredesakkoord, en cognitieve dissonantie voorkomt aanpassing van dit beeld.

De betrokkenheid van de Veiligheidsraad bij het vredesproces kwam aanvankelijk met name van de Verenigde Staten (VS) en deels het VK. Al in 1998 stond Soedan in het kader van de geopolitiek in de Amerikaanse aandacht toen zij, overigens op basis van foutieve informatie, de Al-Shiffa farmaceutische fabriek bombardeerde. Daarnaast speelden ook binnenlands politieke overwegingen in de VS. Belangrijke pressiegroepen pleitten voor Amerikaanse betrokkenheid in Soedan. De zwarte stem in het Congres, zag het noord-zuidconflict in termen van een strijd tussen Arabieren en Afrikanen. Christelijk rechts, waar Bush veel van zijn aanhang vandaan haalde zag het als een strijd van de christenen tegen de moslims. Mensenrechtenactivisten en humanitaire organisaties hoopten de situatie in Soedan te verbeteren. Tot slot zag de olielobby met een succesvol vredesproces een mogelijkheid om de sancties tegen Soedan op te heffen waarmee de Soedanese oliemarkt weer toegankelijk zou worden. Al vlak voor 11 september 2001 benoemde Bush om al deze redenen een Speciale Gezant voor Soedan. Na 11 september 2001 werd deze aandacht versterkt door de nadruk die op de strijd tegen het terrorisme werd gelegd. Khartoem besloot na de inval in Afghanistan eieren voor zijn geld te kiezen. Terwijl Osama bin Laden in de jaren negentig nog in Soedan had verbleven, werd Khartoem nu een van de meest waardevolle en trouwe bondgenoten van de VS in

de strijd tegen het terrorisme. De Soedanese inlichtingendienst werd een spil in deze strijd. Voor Washington werd het dus van belang om zowel het Noorden als het Zuiden te vriend te houden (Young, 2005). Ook Rusland en China hebben er baat bij om geen van beide partijen te veel voor het hoofd te stoten. Beiden hebben goede banden met Khartoem. Economisch uit dit zich ondermeer in wapenleveranties. Met name China heeft oliebelangen in Soedan. Opvallend hierbij is dat China inmiddels ook de banden met de Zuid-Soedanese regering aanhaalt voor het geval Zuid-Soedan zich afscheidt (Williams & Bellamy, 2005).

Tijdslijn

1899-1955:	Soedan onder gemeenschappelijk Brits-Egyptisch bestuur.
1955-1972:	Burgeroorlog in het zuiden onder leiding van de <i>Anyanya</i> -beweging.
1956:	Soedan wordt onafhankelijk.
1972:	Met het Addis Abeba-vredesakkoord tussen de regering en de <i>Anyanya</i> -beweging krijgt het zuiden zelfbestuur als autonome regio.
1978:	Er wordt olie ontdekt in Bentiu, Zuid-Soedan.
1983:	President Numeiri voert de <i>shari'a</i> in heel het land en beperkt daarmee de Zuid-Soedanese autonomie. Een burgeroorlog breekt uit tussen de regering en SPLM/A.
1989:	De VN begint <i>Operation Lifeline Sudan</i> . De <i>National Salvation Revolution</i> neemt door middel van een militaire coup de macht over.
1993:	Begin van het IGAD-vredesproces.
1999:	Na een machtsstrijd met voorzitter van het parlement Hassan al-Turabi ontbint President Omar al-Bashir de <i>National Assembly</i> en roept hij de noodtoestand uit.
2002:	de regering en de SPLA tekenen het Machakos-Protocol, de eerste bouwsteen van het CPA.
2003:	In Darfur nemen de SLA en de JEM de wapens op tegen de regering. Ondertekening Naivasha-Protocol tussen de regering en de SPLM.
2003-2005:	De oorlog in Darfur is op zijn hevigst. Ondanks de wapenstilstanden van N'Djamena in 2003 en 2004 slaan vele Fur, Massalit en Zaghawa op de vlucht, of vinden de dood door de aanvallen van het regeringsleger of de <i>Janjaweed</i> .
2004:	Ontplooiing van de AMIS om toe te zien op de uitvoering van de wapenstilstand van N'Djamena.
2004-2006:	Vredesbesprekingen voor Darfur in Abuja en Asmara.
2005:	Ondertekening CPA tussen de regering en de SPLM. De Veiligheidsraad richt de UNMIS op. Leider van de SPLM, John Garang, wordt ingezworen als eerste vice-president en zuid-Soedan krijgt grote autonomie. Garang komt om bij een helikoptercrash. Hij wordt opgevolgd door Salva Kiir. Naar aanleiding van Garangs dood raken Zuid-Soedanezen en noordelijke Arabieren slaags in Khartoem. De regering van de autonome regio in Zuid-Soedan, <i>Government of Southern Soedan</i> (GOSS), wordt opgericht.
2006:	De <i>African Union Peace and Security Council</i> stelt een transitie van AMIS naar een VN-vredesoperatie voor. Dit voorstel wordt door de Veiligheidsraad onderschreven.

	De AU legt het voorstel voor een DPA neer. Dit wordt wel door de regering en een factie van de SLM, die van Minnie Minawi, ondertekend, maar niet door de andere factie van de SLM, die van Abdul Wahid, en de JEM. De strijd gaat door. De Veiligheidsraad breidt het mandaat van UNMIS uit naar Darfur met de taak om bij de uitvoering van het DPA en de eerdere staakt-het-vurenovereenkomsten te ondersteunen. Hiertoe wordt echter de instemming van de regering van Soedan gevraagd, die deze niet geeft. Ondertekening van het ESPA. Khartoem accepteert het resultaat van de zogenaamde <i>high-level consultations</i> in Addis Abeba. In deze <i>Addis Ababa Conclusions</i> wordt een driestappenplan beschreven waarin AMIS door middel van het toevoegen van <i>Light Support Packages</i> en <i>Heavy Support Packages</i> wordt omgevormd tot UNAMID.
2007:	De Veiligheidsraad besluit tot de oprichting van de multi-dimensionale VN-aanwezigheid, MINURCAT in de grensregio's van Tsjaad en de CAR met Soedan. Deze operatie wordt gedurende de opstartfase door de EU-operatie EUFOR Chad/CAR ondersteund.
2008:	UNAMID gaat van start en neemt de AMIS troepen over. JEM weet in een aanval de aan Khartoem vastgegroeide stad Omdurman te bereiken.

3. Het Darfur conflict en de Verenigde Naties

3.1. De aard van het conflict

In februari 2003 nam de *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A) in Darfur de wapens tegen de regering van Soedan op. De SLM/A werd vergezeld door de *Justice and Equality Movement* (JEM), een organisatie die banden heeft met Hassan Al-Turabi, de Islamistische voormalige politieke mentor van president Bashir die tot 1999 zorgde voor een grote invloed van de politieke islam in Soedan (Salih, 2005). De reactie van de overheid was bijzonder brutaal en wordt wel eens omschreven als “*to drain the swamp*” (Grono, 2006). Door de burgers uit de dorpen te verdrijven, werd getracht te voorkomen dat rebellen steun en onderdak bij de bevolking in Darfur konden vinden. In deze strijd maakte de regering van Soedan naast de SAF ook gebruik van tribale milities zoals de *Janjaweed* welke deel zijn van de *Popular Defence Forces*. Deze *Janjaweed* werden voornamelijk gerekruteerd uit nomadische Baggara-groepen die in het verleden vijandig stonden tegenover de oorspronkelijke bevolking van Darfur en die voor het laten grazen van hun kuddes grote gebieden land in handen hebben. Bij de *Janjaweed* vechten echter niet alleen Arabische, maar ook gearabiseerde Afrikaanse stammen mee. Daarnaast voeren de *Janjaweed* wel een strijd die *Jihad* wordt genoemd, maar is het geen strijd tussen moslims en christenen, omdat de overgrote meerderheid van de bevolking in Darfur moslim is (Salih, 2005).

Als gevolg van de door de overheid gekozen strategie sloegen gedurende de herfst van 2003 vele Fur, Massalit en Zaghawa op de vlucht of vonden de dood door de aanvallen van het regeringsleger of de *Janjaweed*. In september 2003 en maart 2004 werden wel wapenstilstanden in N'Djamena gesloten, maar beide hielden niet lang stand. De gevechten bleven doorgaan en als gevolg daarvan verergerde

de humanitaire situatie. Wel werd de vredesmissie *African Union Mission in Sudan* (AMIS), in Darfur ontplooid (Grono, 2006). De diplomatieke inspanningen om tot een politieke oplossing van het conflict te komen mislukten echter steeds. Bovendien was ook AMIS weinig succesvol, omdat deze beschikte over een te zwak mandaat, te zwakke bewapening, te kleine omvang, te laag budget, etc. Hierdoor werd de mensenrechtensituatie nauwelijks verbeterd en bleven de vluchtelingen, ontheemden en de rest van de bevolking aan fysiek geweld, waaronder ook verkrachting, blootgesteld (Human Rights Watch, 2007). Gedurende de tweede helft van 2004 werden politieke gesprekken in Abuja en Asmara gevoerd. Tijdens deze periode werd ook AMIS verder uitgebreid. Deze gesprekken hadden echter sterk onder de regeringsoffensieven te lijden. Langzaam in verscheide rondes werd niettemin vooruitgang geboekt. Tegelijkertijd is voortdurend, maar zonder succes, door internationale partijen geprobeerd de standpunten van de rebellenbewegingen te verenigen in de zogenaamde Darfur-Dafurdialoog. Op 25 april legde de Afrikaanse Unie (AU) een voorstel voor een *Darfur Peace Agreement* (DPA) neer. Dit voorstel werd op 5 mei 2006 door de regering en een factie van de SLM, die van Minnie Minawi, ondertekend. Een andere factie van de SLM, die van Abdul Wahid, en de JEM tekenden echter niet, evenals een hele reeks andere rebellenbewegingen die inmiddels waren opgekomen. De strijd tussen de Soedanese overheid ondersteund door de *Janjaweed* en de niet ondertekenaars, maar ook tussen de rebellenbewegingen onderling ging dientengevolge door (Van der Lijn, 2010).

Na het DPA fragmenteerde de rebellenbewegingen verder. De SLM/A viel in meerdere facties uiteen waarvan de facties onder leiding van Wahid en Minawi de voornaamste waren. Tegen 2008 waren er meer dan 25 verzetsbewegingen. Veel van de leiders hadden in het verleden andere affiliaties (zoals de *Umma Party*, de *Muslim Brotherhood* en de *National Islamic Front*) gehad en streden nog steeds oude politieke vetes uit. Het waren dan ook deze onderliggende affiliaties die het conflict gedeeltelijk bepaalden. De doelen van de verzetsbewegingen waren vaak onduidelijk en de relaties tussen het leiderschap en de achterban van de organisaties waren veelal vaag. Bovendien veranderde de situatie na 2005 in een nog een belangrijk opzicht. Waar tot en met 2005 er duidelijk sprake was van een strijd tussen de regering en de rebellen, was het aantal regeringsoffensieven daarna veel beperkter. De situatie in Darfur was veel meer tot een anarchie geworden, waarin niemand, ook de overheidsinstanties niet, nog wezenlijke invloed hadden. De scheidslijn tussen rebellie en criminaliteit vervaagde bovendien. Vredesbesprekingen werden hierdoor verder bemoeilijkt. Alle rebellenbewegingen wensten aan tafel te zitten. Tegelijkertijd was de standaardgrap in Soedan dat iedereen met een landrover, een Thuraya-satelliettelefoon en een AK-47 claimde een rebellenbeweging te zijn. Geen bemiddelaar die met deze bende iets kon bereiken. Khartoem leek hiermee in zijn opzet geslaagd. Met Darfur in chaos en de rebellenbewegingen versplinterd, leek de dreiging voor het centrale bestuur weggenomen (Van der Lijn, 2008).

Tegelijkertijd heeft de Khartoem de situatie verre van volledig in de hand. Bijvoorbeeld, vanaf 2007 is steeds meer samenwerking tussen een aantal Arabische stammen en sommige rebellenbewegingen ontstaan. Het lijkt erop dat enkele stammen zich van de regering in Khartoem afkeren (De Waal, 2007b). Daar komt nog eens bij dat president Bashir met de aanklacht van aanklager Ocampo voor het Internationale Strafhof in juli 2008 internationaal gezien in een lastiger pakket is beland. Hoewel de aanklacht binnen Soedan wellicht de positie van Bashir tijdelijk lijkt te hebben versterkt, is zijn

positie buiten de Arabische wereld zeker verzwakt. Daarnaast hebben lange tijd de betrekkingen met buurland Tsjaad ook een versturende factor gespeeld. Vanaf 2005 tot voor kort was de situatie langs de grens met Tsjaad gespannen. Zowel het Tsjadische als het Soedanese leger stak op zijn tijd de grens over om de eigen rebellenbewegingen te bestrijden en steunden zowel N'Djamena als Khartoem de rebellenbewegingen bij de ander. Met deze Tsjadische hulp bleek JEM in mei 2008 zelfs in staat om een aanval op de aan Khartoem vastgegroeide stad Omdurman uit te voeren. Hoewel de operatie zelf een fiasco was, toonde deze wel aan dat de regering in Khartoem niet onaantastbaar is. (Van der Lijn, 2010) Inmiddels lijken de beide landen echter de vrede te hebben getekend.

3.2. *Het (gebrek aan) optreden van de Verenigde Naties*

Direct in 2003 luidde de VN de noodklok. Sindsdien zijn de volkerenorganisatie en haar gespecialiseerde organisaties, programma's en fondsen in Darfur en de vluchtelingenkampen in Tsjaad en de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) in de grootste hulpoperatie ter wereld verwikkeld. Op het terrein van bemiddeling is de VN ook voortdurend betrokken geweest, maar had het nooit de leiding. Van oktober 2004 tot halverwege 2006 speelde de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal Jan Pronk hier bijvoorbeeld een rol in. Vanaf eind 2006 tot half 2008 bemiddelde Jan Eliasson namens de VN als de Speciale Vertegenwoordiger voor Darfur, samen met Djibril Bassolé voor de AU. Alle bemiddelingspogingen hadden echter mede door de complexiteit van het conflict en de situatie op de grond weinig resultaat.

Zonder levensvatbaar vredesproces richtte de zogenaamde 'internationale gemeenschap' zich maar weer op het versterken van de vredesoperatie in het veld. AMIS was te zwak en had te veel problemen met het rond krijgen van de financiën. Als gevolg daarvan was de operatie veel minder effectief dan beoogd. Tegelijkertijd belandde de operatie door de roep om een VN-operatie steeds verder in een negatieve spiraal. De bevolking stond steeds minder positief tegenover AMIS omdat de VN steeds meer als de oplossing werd gezien. Als gevolg van de verminderde steun van de bevolking kon AMIS steeds minder effectief optreden, waardoor de bevolking alleen nog maar negatiever werd. Aanvankelijk zag het AU-Secretariaat weinig in een omvorming van AMIS tot een VN-missie, omdat het dit als gezichtsverlies beschouwde. Naarmate de situatie in het veld echter voor AMIS steeds dramatischer werd, begon de AU de komst van de VN als een uitweg te zien. Al op 12 januari 2006, liet de *African Union Peace and Security Council* weten dat het een transitie van AMIS naar een VN-operatie voorstond. Op 3 februari werd een dergelijke overgang ook door de Veiligheidsraad onderschreven. Op 31 augustus van dat jaar besloot de Raad het mandaat van UNMIS naar Darfur uit te breiden met de taak om bij de uitvoering van het DPA en de eerdere staakt-het-vurenovereenkomsten te ondersteunen. Hierbij werd echter wel de instemming van de regering van Soedan gevraagd. Khartoem had echter weinig interesse in de ontplooiing van een VN-operatie in Darfur en zag dit als een inbreuk op de nationale soevereiniteit, een poging tot herkolonisatie en een climax van alle pogingen om het CPA te ondermijnen. Met Resolutie 1706 (2007), had de Veiligheidsraad zijn hand overspeeld en leed het gezichtsverlies in Soedan. (Van der Lijn, 2008)

Niettemin nam Khartoem wel deel aan zogenaamde *high-level consultations* in Addis Ababa in november 2006. Uit dit overleg kwam een driestappenplan om meer steun van de VN aan AMIS te

geven. De eerste stap was een *Light Support Package*, gevolgd door een *Heavy Support Package*, waarna de operatie uiteindelijk moest uitmonden in een *African Union-United Nations hybrid operation* (UNAMID). Met UNAMID, dat van VN-structuren en VN-financiering gebruik zou gaan maken, werd gehoopt dat veel van de problemen waar AMIS last van had, werden omzeild. De effectiviteit van de uitvoerende organisatie was echter niet het enige potentiële obstakel voor een succesvolle bijdrage aan duurzame vrede in Darfur. In de *Addis Ababa Conclusions* werd erkend dat effectieve vredeshandhaving een integraal onderdeel van een oplossing van het conflict in Darfur moest uitmaken. De samenwerking van alle partijen, inclusief de Soedanese overheid, met de operatie en derhalve de naleving van de *Addis Ababa Conclusions* werd dus als noodzakelijk gezien. Eind 2006 bevestigde Bashir de bereidheid van zijn regering om deze *Addis Ababa Conclusions* uit te voeren. De daadwerkelijke uitvoering was echter bijzonder traag. Pas in april 2007 gaf Khartoem toestemming voor de ontplooiing van een *Heavy Support Package*. Bovendien bleef de Soedanese regering volharden in de eis dat de troepen die UNAMID moesten vormen voornamelijk Afrikaans zouden zijn. De Veiligheidsraad besloot uiteindelijk 31 juli 2007 tot de ontplooiing van UNAMID en op 1 januari 2008 ging AMIS in de nieuw hybride operatie op.

Twee maanden nadat de Veiligheidsraad had besloten tot de oprichting van UNAMID werd het besluit genomen om in de grensregio's in Tsjaad en de CAR een multi-dimensionale VN-aanwezigheid te ontplooien. Deze operatie, *United Nations Mission in the Central African Republic and Chad* (MINURCAT), moest gedurende de opstartfase door de EU-operatie EUFOR Chad/CAR worden ondersteund. Doel van beide operaties was om de burgers en vluchtelingen in Tsjaad en de CAR te beschermen en om te voorkomen dat het conflict in Darfur verder naar de andere kant van de grens zou overslaan.

3.3 Verklaringen voor dit 'optreden' (of het gebrek eraan)

De VN werd Darfur ingezogen. De VN was al op verscheidene manieren in Soedan aanwezig. De teleurstelling inzake AMIS riep om een alternatief dat voor handen leek. Opvallend was echter dat hoewel tussen 2003 en 2005 inderdaad 200.000 slachtoffers in een vuile oorlog waren gevallen, en meer dan twee miljoen burgers op de vlucht waren geslagen, daarna de situatie veel minder dramatisch was. Tijdens de eerste twee jaar waren ernstige schendingen van de rechten van de mens, zoals het vermoorden van burgers en het verkrachten van vrouwen en meisjes, wijdverbreid. De situatie in Darfur was nijpend en de internationale rechtsorde was in Darfur met de voeten getreden. Toen was ondermeer militaire bescherming voor humanitaire hulpverlening in veel gevallen noodzakelijk omdat zonder deze bescherming transport meestal onmogelijk was. Toen eindelijk tot ontplooiing werd besloten, zaten de meeste burgers echers in vluchtelingenkampen, was het geweldsniveau van de strijd veel lager en was er in feite meer sprake van anarchie dan van een conflict waarin de VN moest interveniëren. Het had de Veiligheidsraad echter zoveel energie gekost om Soedanese toestemming voor UNAMID te krijgen, dat de vraag of het nog wel de juiste soort operatie was niet meer gesteld kon worden. De trein was eindelijk in beweging gekomen. Khartoem had ingestemd, het was niet meer opportuun om ermee te stoppen (Van der Lijn, 2008).

De roep om ingrijpen was enorm. De wereld heeft zelden zo een georganiseerde roep om militaire interventie gezien. Hoewel er vele vragen zijn te stellen bij de stelling dat er in Darfur een genocide is geweest en al helemaal dat die in 2007 nog gaande was, riepen internationale NGOs in het kader van een enorme *Save Darfur*-campagne om ingrijpen. In de VS waren het dezelfde groepen die voor bemiddeling in het noord-zuidconflict hadden gepleit, die nu interventie in Darfur vroegen (Lanz, 2009). Zij waren bijzonder invloedrijk en in 2004 al benoemde de VS de situatie in Darfur als genocide (Powell, 2004). Verscheidene beroemdheden, George Clooney en Mia Farrow, verbonden bovendien hun naam aan de campagnes van deze NGO's. Ook China kon zich niet aan de campagne onttrekken, omdat het onder internationale druk kwam te staan. Zo werd het voor Steven Spielberg met de *Genocide Olympics*-campagne niet langer mogelijk om de openingsceremonie van de Olympische Spelen in Beijing te regisseren, omdat Beijing daarin werd verweten niets aan de 'genocide' in Darfur te doen. Deze campagnes hebben zeker eraan bijgedragen dat Beijing de druk op Khartoem verder opvoerde en Bashir uiteindelijk met de ontplooiing van UNAMID instemde (Huliaras & Tzifakis, 2010).

Het was een knap staaltje hypocrisie dat de VS op het internationale toneel wegkwam met het gevoerde beleid. Het wist dat het kon roepen dat er sprake was van genocide zonder daadwerkelijk tegen een bondgenoot in de strijd tegen het terrorisme op te hoeven treden, omdat Washington zich kon verschuilen achter China en in mindere mate Rusland. Heel de Veiligheidsraad had geen baat bij een militaire interventie. De NCP had voldoende economische banden opgebouwd met de Chinezen en de Russen. Deze twee landen hadden bovendien geen behoefte aan precedent-werking vanuit Darfur omdat zij zelf opstandige regio's, ondermeer respectievelijk Tsjetsjenië en Tibet, hadden. Washington was van de NCP afhankelijk in de strijd tegen het terrorisme, met name op het terrein van inlichtingen, en stond bovendien voor het probleem dat er geen wezenlijk alternatief in Khartoem was. Zonder de NCP zouden nog islamistische groepen de macht kunnen krijgen of er zou een chaos kunnen ontstaan waarin terroristische organisaties ook goed kunnen gedijen.

Tot slot is er een onmogelijkheid om werkelijk meer te doen. Iedere vredesoperatie ziet zich met enorme operationele uitdagingen geconfronteerd. Darfur is zo groot als Frankrijk. Daardoor is zelfs een grote aanwezigheid niet in staat om overal effectief aanwezig te zijn. De logistiek wordt verder bemoeilijkt door het feit dat het een droog gebied betreft, meer dan 1000 kilometer van een groot water vandaan, waar infrastructuur ontbreekt. Bovendien bemoeilijkt de continuering van de gevechten en de gefragmenteerdheid van de territoriale controle de mogelijkheden om vrij door Darfur te bewegen verder. Tijdens het regenseizoen wordt de regio helemaal onbereikbaar. Een operatie die de regio in enige mate controleert zou enorme aantallen manschappen en materieel vereisen. Aantallen die noch in het Westen, noch elders te vinden zijn.

4. Conclusie

De aard van alle conflicten in Soedan zijn min of meer hetzelfde. Het is een etnisch uiterst heterogeen land, waar verschillen tussen groepen eenvoudig uit te buiten zijn en kunnen dienen om steun van de bevolking in conflicten te mobiliseren. Deze ongelijkheid tussen groepen en regio's is zeer duidelijk aanwezig. De meeste ontwikkeling is in Khartoem geconcentreerd. De regio's waar de

conflicten zich afspelen staan ver achter in economische ontwikkeling, terwijl deze gebieden wel veel van de grondstoffen produceren. Op basis van het argument dat ze worden gemarginaliseerd, zijn groepen in Zuid-Soedan, Darfur, Oost-Soedan en andere regio's dan ook in opstand tegen het centrale bestuur gekomen. Dit is echter met name het argument van de regionale elites die hopen een groter deel van de taart te bemachtigen. In dat opzicht zijn alle conflicten in Soedan voor een groot gedeelte ook conflicten om persoonlijk eigen belang, meer eigen gewin op het criminele af. Khartoem weet echter handig gebruik te maken van lokale problemen, zoals schaarste conflicten tussen lokale stammen, waardoor het een strategie van verdeel-en-heers kan uitvoeren.

Politiek-economische en geopolitieke redenen om al dan niet in een conflict te interveniëren zijn voor de verschillende conflicten in Soedan min of meer hetzelfde. De grote mogendheden in de Veiligheidsraad hebben er geen baat bij om Khartoem te zeer voor het hoofd te stoten. China en Rusland vanwege wapenhandel en voor Beijing vooral ook de olie-importen. De VS doet wel alsof het strenger is, maar Washington is te afhankelijk van Soedanese steun in de oorlog tegen het terrorisme en wil ook een implosie van het NCP-regime of een nog islamistisch alternatief voorkomen.

De Amerikaanse steun voor groepen in Zuid-Soedan en Darfur komt dan ook met name voort uit binnenlandse overwegingen die te maken hebben met belangrijke pressiegroepen zoals de zwarte stem in het Congres, christelijk rechts, mensenrechtenactivisten en humanitaire organisaties en de olielobby. Ook voor China en Rusland is binnenlandse politiek van groot belang, omdat Soedan een precedentwerking voor Tsjetsjenië en Tibet kan hebben. Om die reden vereisen zij dat onafhankelijkheidsstreven geen resultaat kan opleveren, tenzij het via een akkoord gaat.

In zowel het noord-zuidconflict als in Darfur was een humanitair motief voor de VN-aanwezigheid aanwezig. Het aantal slachtoffers, vluchtelingen en ontheemden waren aanzienlijk, en ook de mensenrechtensituatie was schijnend. In vergelijking met de andere conflicten in Soedan sprongen deze conflicten eruit omdat die een duidelijk lager geweldsniveau kennen. Om deze redenen was de VN al snel in beide gebieden humanitair actief, wat vervolgstappen eenvoudiger maakt.

De buitenproportionele aandacht die naar Darfur is uitgegaan, heeft alles te maken met de hardheid van de *counterinsurgency* gedurende 2003 en 2005 en de protesten die dat opleverden. Internationale NGOs wisten het conflict hoog op de internationale agenda te krijgen, terwijl de aandacht voor het zuiden, waar immers toch een vredesakkoord was getekend, afnam. *Save Darfur* en *Genocide Olympics* hadden veel meer *sex appeal* dan Zuid-Soedan, laat staan de overige conflictjes in Soedan. Dat in 2009 het aantal slachtoffers inmiddels weer hoger was in het zuiden dan in Darfur past niet in het beeld en wordt vaak niet geregistreerd.

Tot slot zijn er nog wel twee factoren die verder bepalen waarom de VN niet in meer conflicten in Soedan of niet nog robuuster heeft geïntervenieerd. Allereerst doordat door de Veiligheidsraad wordt verkozen ieder optreden met de steun van Khartoem te doen en geen wezenlijke dwangacties te gebruiken, is de uitnodiging van Khartoem of een vredesakkoord waarin de VN een rol speelt noodzakelijk. In Darfur is het eerste het geval, in het noord-zuidconflict het tweede. In Oost-Soedan kreeg de VN geen rol in de uitvoering van het ESPA en ook elders heeft Khartoem niet om hulp

gevraagd. Ten tweede, zijn er operationele beperkingen die grenzen aan het optreden stellen. Soedan is een enorm land waar infrastructuur haast afwezig is en gedurende het regenseizoen het leven grotendeels stil komt te liggen. Tegelijkertijd hebben vele landen elders al troepen ontplooid en hebben Westerse landen het voor operaties in Soedan benodigde hoogwaardige materieel in andere operaties ingezet. De internationale capaciteit blijkt dan ook te beperkt om de complexiteit van Soedan daadwerkelijk aan te gaan.

5. Bibliografie

Cobham, A. (2005). Causes of conflict in Soedan: Testing the Black Book, *The European Journal of Development Research*, 17(3): 462 – 480.

De Waal, A. (2007a). *Sudan: What kind of state? What kind of Crisis?* Londen: Crisis States Research Centre, London School of Economics.

De Waal, A. (2007b). The wars of Soedan, *The Nation*, 19 maart 2007.

Grono, N. (2006). Briefing – Darfur: The international community's failure to protect, *African Affairs*, 105 nr. 421: 621-631.

Huliaras, A. & Tzifakis, N. (2010). Celebrity activism in international relations: in search of a framework for analysis, *Global Society*, 24(2): 255-274.

Human Rights Watch (2007). *Darfur 2007: Chaos by design: Peacekeeping challenges for AMIS and UNAMID*, vol. 19, nr. 15(A).

Johnson, D.G. (2006). *The Root Causes of Sudan's Civil Wars, Updated to the Peace Agreement*. Oxford: The International African Institute.

Lanz, D. (2009). Save Darfur: A movement and its discontents, *African Affairs*, 108, nr. 433: 669-677.

Powell, C.L. (2004). *Testimony Before the Senate Foreign Relations Committee*, Washington, DC, 9 september 2004.

Salih, M. (2005). *Understanding the conflict in Darfur*. Centre of African Studies, Copenhagen: University of Copenhagen.

Williams, P.D. & Bellamy, A.J. (2005). The responsibility to protect and the crisis in Darfur, *Security Dialogue*, 36(1): 27-47.

Van der Lijn, J. (2008). *To Paint the Nile Blue: Factors for success and failure of UNMIS and UNAMID*. Den Haag: Clingendael Institute.

Van der Lijn, J. (2010). Success and failure of UN peacekeeping operations: UNMIS in Sudan, *Journal of International Peacekeeping*, 14(1-2): 27-59.

Woodward, P. (1990). *Sudan 1898-1989: The unstable state*. Londen: Lester Crook.

Young, J. (2005). Soedan: A Flawed Peace Process Leading to a Flawed Peace, *Review of African Political Economy*, 32, nr. 103: 99-113.